

Морська безпека як складова національної безпеки

**Матеріали круглого столу
25 жовтня 2024 року**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ
АСОЦІАЦІЯ МОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ
КОЛЕГІЯ ЮРИСТІВ З МОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ

***Морська безпека як складова
національної безпеки***

Матеріали круглого столу
25 жовтня 2024 року

Одеса – 2025

УДК 341.225(082)

М432

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія» від 24 грудня 2024 р. (протокол № 5)

Редакційна колегія: Савінова Н.А. д.ю.н., с.н.с. (голова редколегії); Степанов С.В., к.ю.н., доцент (зам. голови редколегії); Скоробагатько А.В., д.ю.н., доцент; Ковбан А.В., к.ю.н., доцент; О.О. Ізбаш та інші.

Морська безпека як складова національної безпеки: матеріали круглого столу 25 жовтня 2024 року. – Одеса: НУОМА, 2025 – 68 с.
Укр. та англ. мовами.
ISBN 978-617-7857-43-2

У збірник увійшли матеріали круглого столу «Морська безпека як складова національної безпеки», яка відбулась в Національному університеті «Одеська морська академія» 25 жовтня 2024 р. Видання містить аналіз Морської доктрини України на період до 2035 року, проаналізовані підходи до ролі наднаціональних стандартів адміністрування морської безпеки та внутрішньодержавних механізмів її реалізації. Досліджується морська безпека як стан, який досягається за допомогою інструментів реалізації морської доктрини держави та її втілення у нормотворенні та правозастосуванні. Означено шляхи оновлення морської безпеки як складової національної безпеки України у повоєнний та мирний час.

УДК 341.225(082)

Надані учасниками матеріали надруковані із збереженням авторської редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів.

ISBN 978-617-7857-43-2

© Національний університет
«Одеська морська академія», 2025

ЗМІСТ

Балобанов О.О.

Повернемося до мети та загальних засад «безпеки мореплавства»..... 4

Бельо Л.Ю.

Аналіз правового регулювання національних інтересів України в сфері портових інновацій..... 7

Бондаренко К.В., Нєкрасов Д.С.

Деякі питання функціонування Морської охорони Державної прикордонної служби України в контексті прийняття Стратегії морської безпеки України 10

Валуєва Л.В.

Митна безпека та портові інновації..... 14

Допілка В.О.

Проблеми правового регулювання у морському туризмі 19

Єфтєні Н.М.

Ціннісні орієнтації українського суспільства в умовах воєнної агресії 22

Зозуля Є.В.

МВС України як суб'єкт забезпечення морської безпеки України 24

Ковбан А.В.

Національні інтереси в морській сфері: конституційно-правовий аналіз..... 28

Кузніченко О.В., Ільченко М.А.

Морська безпека, як невід'ємний компонент національної безпеки держави... 31

Литвиненко С.С.

Роль та функції міжнародних організацій у протидії тероризму на морі..... 34

Moshak Grygorii

Improvement of legal regulation of safety of navigation on waterways..... 38

Mykhailova Diana

Protecting seafarers: how warlike operations area agreements ensure safety in Black sea region..... 41

Палько В.І.

Правова політика Морської безпеки України 44

Переверзєва О.С.

Загроза морському середовищу під час воєнних дій в Україні..... 47

Пальченко А.А.

Щодо забезпечення екіпажем морських перевезень як основи національної безпеки мореплавства 50

Святюк Святослав

Основні етапи контролю судна в міжнародному морському праві 54

Скоробагатько А.В.

Дотримання трудових прав моряків – гарантія морської безпеки 57

Степанов С.В.

Аналіз міжнародного досвіду у сфері інформаційної безпеки..... 61

Сурілова А.О., Мочернюк М.О.

Взаємозв'язок тероризму та нелегальної міграції: глобальні виклики безпеки та шляхи їх подолання..... 64

пасажирів, вантажу та морського середовища під час морських перевезень. Цей аспект є важливим для підтримання стабільності міжнародної торгівлі, захисту прав людини на морі та запобігання морським аваріям, які можуть бути причиною екологічних лих.

Список використаних джерел:

1. Юрій Сергєєв. Міжнародно-правове регулювання реєстрації суден. Юридична практика. Опубліковано в №32-33 (478-479). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/zastosuvannya-zruchnogo-praporu.html>.
2. Костира О. В. Правова регламентація діяльності контролю держави порту (Port state control). Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 2 (46) 2020. с.58. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2020/2/11.pdf>.
3. Конвенція ООН з морського права 1982 року. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00O5WDC64C>.
4. Підручник з міжнародного права. Поняття та правовий режим відкритого моря. URL: http://megalib.com.ua/content/10522_Ponyattya_ta_pravovii_rejim.

Скоробагатько А.В.

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін,
Національний університет «Одеська морська академія»*

**ДОТРИМАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ МОРЯКІВ – ГАРАНТІЯ
МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ**

У Стратегії морської безпеки України визначено, що пріоритетами морської безпеки України як невід'ємної складової забезпечення національної безпеки України є: захист прав, свобод і законних інтересів громадян України [1]. Зазначене положення повністю відноситься до особливої категорії працівників – моряків.

Взагалі, проблема дотримання трудових прав моряків перебуває в центрі уваги багатьох країн та міжнародних організацій. На жаль, за роки свого становлення Україна істотно погіршила позиції на морі, насамперед через втрату більшості суден торгового та риболовного флоту, через значне скорочення суднобудування, уповільнення соціально-економічного розвитку

приморських регіонів. Велику шкоду спричинила війна, оскільки вона унеможливила або значно ускладнила роботу портів, підприємств усього морегосподарського комплексу країни, що негативно позначилося на реалізації права на працю, на рівень заробітної плати працівників.

В сучасних умовах дотримання та захист прав моряків пов'язано з рядом чинників, що витікають з глобального характеру судноплавства. Нині, на морський транспорт припадає три чверті усіх світових перевезень, а моряки є ключовою ланкою, яка забезпечує його функціонування. Серед українських моряків, яких, за різними даними, нараховується близько 70-80 тис., поширена тенденція працевлаштування на судах іноземних судновласників. Важкі умови праці, виробничий травматизм, перебування далеко від дому та берегу, захворювання, умови, що позбавляють моряків можливості отримати негайно необхідну медичну допомогу, часом мають трагічні наслідки. До того ж варто розуміти, що кожне судно є джерелом підвищеної небезпеки, і тому порушення будь-якого процесу його використання, будь-яка технічна несправність чи помилки членів екіпажу може призвести до трагічних наслідків.

Сьогодні найчастіше моряки звертаються зі скаргами щодо наступних порушень їх трудових прав: не виплата заробітної плати; не виплата допомоги пов'язаної з хворобою та відмова в наданні медичної допомоги, у покритті витрат на медичну допомогу за наявності підтверджувальних документів; не виплата компенсації у зв'язку з втратою моряком працездатності; не виплата компенсації у зв'язку зі смертю моряка. Поряд з зазначеним моряки також зіштовхуються з порушенням правил репатріації, недотриманням вимог до житлових приміщень на борту судна, умов праці та відпочинку, якості продуктів харчування та столового обслуговування, несвоєчасної заміни членів екіпажу тощо.

Досить розповсюдженою проблемою на судах є травматизм та захворювання членів екіпажу. Моряк, який втратив працездатність внаслідок травми або хвороби, отриманої на борту судна або внаслідок роботи на судні, має право на отримання компенсації. Право моряка на компенсацію може передбачатися законодавством прапора судна, у тому числі на основі міжнародних актів (в першу чергу, йдеться про Конвенцію Міжнародної організації праці 2006 р. про працю в морському судноплавстві) [2], колективною угодою, укладеною між судновласником і профспілкою моряків, інкорпорованою в трудовий договір моряка або тільки трудовим договором моряка, якщо колективна угода не укладалася. Це ті актуальні питання, які мають бути враховані при організації безпечної праці на морі.

Оскільки саме моряки є ключовою ланкою у функціонуванні судноплавства, то все вищезазначене стосується не тільки їх безпеки чи безпеки екіпажу, але й в цілому безпеки мореплавства. Взагалі, людський фактор є чільною складовою морської безпеки, а морська безпека, в свою чергу, дуже тісно пов'язана з добробутом самих моряків, оскільки моряки можуть ефективно виконувати свою роботу лише у разі забезпечення гідних умов праці та побуту. До того ж дотримання безпечних умов на морі напряду впливає на збереження людських життів і охорону навколишнього середовища. Тому необхідно розглядати захист трудових та соціальних прав моряків не лише як моральний чи юридичний обов'язок роботодавця, але і як важливий і стратегічний елемент забезпечення морської безпеки держави. У цьому сенсі важливе значення має ефективне правове регулювання їх праці.

Оскільки наша держава не імплементувала низку базових міжнародних документів, що стосуються трудових та соціальних прав моряків, тому відносини (насамперед, тих хто працює в Україні) у цій сфері регламентуються національним законодавством. Окрім Кодексу законів про працю України, загальні положення правового регулювання праці моряків прописані в Кодексі торговельного мореплавства України. Зокрема, у ст. 54 зазначено, що, умови працевлаштування, права та обов'язки екіпажу судна, оплата праці та умови роботи на судні, а також підстави і порядок звільнення моряків підпадають під дію Кодексу, трудових договорів, галузевих угод, службових статутів на судах[3].

На регулювання трудових правовідносин моряків, які працевлаштовані на судах іноземних судновласників, залежно від обставин, розповсюджується законодавство держави прапора, держави порту заходу судна, держави реєстрації компанії-судновласника або роботодавця тощо.

Також важливу роль у захисті прав моряків, в тому числі й трудових та соціальних, відіграють Міжнародна морська організація та профспілки. Питання, щодо порушень та несприятливих умов роботи на борту здебільшого вирішуються інспекторами Міжнародної федерації транспортних робітників, профспілками, адміністраціями портів заходу судна та морськими адміністраціями держав прапора судна. Ще однією інституцією, до якої моряки можуть звертатися за захистом своїх прав є – Європейський суд з прав людини.

Варто зазначити, що основоположним міжнародним нормативно-правовим актом у галузі захисту трудових та соціальних прав моряків є Конвенція МОП про працю в морському судноплавстві 2006 року.

Зокрема, цим документом закріплено ґрунтовні права моряків. Це норми щодо тривалості робочого часу і відпочинку, умов проживання, місць дозвілля,

харчування, медичного обслуговування, попередження нещасних випадків, щорічної оплачуваної відпустки, репатріації після завершення контракту тощо.

На жаль, в Україні досить проблематично стоїть питання ратифікації даної Конвенції. На нашу думку, основною причиною невизнання даного документу нашою державою є те, що її імплементація потребує глобальних змін у системі національного законодавства, насамперед закріплення ряду гарантій трудових та соціальних прав моряків, здійснення органами державної влади повноважень з контролю за реалізацією її положень. Відсутність ратифікації цього акту обмежує захист трудових та соціальних прав українських моряків, оскільки вони не мають змоги повною мірою використовувати міжнародні нормативно-правові акти.

Наявність системи міжнародно-правових норм як обов'язкового, так і рекомендаційного характеру, спрямованих на захист праці моряків потребує активізації процесу їх ратифікації Україною. Разом з тим важливо розуміти, що ефективне узгодження систем національного і міжнародного права не може здійснюватися механічно, а потребує детального аналізу задля подальшого забезпечення відповідності та взаємодії між ними.

Для покращення захисту трудових прав моряків, їх безпеки на морі, перш за все, необхідно домогтися того, щоб держави не тільки гарантували трудові права людини на національному рівні, а розробили дієвий механізм усунення будь-яких порушень, адже в більшості випадків саме національні бар'єри перешкоджають повноцінній реалізації прав цієї категорії працівників. Зокрема, досить умотивованими ми вважаємо думки, щодо створення правового механізму стосовно накладення на державні органи зобов'язань щодо перевірки трудових договорів моряків перед виходом у рейс задля уникнення підписання соціально невігідних контрактів. Це питання можливо врегулювати шляхом підписання двосторонніх міждержавних угод, внесенням доповнень до КТМУ, до Галузевої угоди та колективних договорів.

Таким чином, виключно шляхом забезпечення гідних умов праці, відпочинку та захисту прав моряків, забезпечення належного рівня кваліфікації членів екіпажу можна забезпечити ефективне та безпечне функціонування морського транспорту, мінімізувати можливі негативні наслідки під час роботи.

Отже, неналежні умови праці, нестабільність заробітної плати, неякісність медичних послуг, відсутність соціальних гарантій створюють проблеми не лише для самого екіпажу судна, але й для безпеки судноплавства, для морської безпеки загалом.

Для ефективного регулювання даної сфери, Україні необхідно імплементувати основні міжнародні нормативно-правові акти щодо захисту

трудових та соціальних прав моряків, найважливіший з яких – Конвенція про працю в морському судноплавстві. Видається очевидним, що дотримання її положень сприятиме покращенню умов праці тих хто виконує трудову функцію в морі та забезпечить їх безпеку. Допоки наша держава не ратифікує даний документ, українські моряки будуть мати обмежений обсяг правових інструментів захисту своїх трудових та соціальних прав: звернення до національних судових інстанцій, ЄСПЛ, ІМО, МОП та профспілок.

Список використаних джерел:

1. Стратегія морської безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 17 липня 2024 р. № 468/2024 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4682024-51461>
2. Конвенція МОП про працю в морському судноплавстві 2006 року. URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%202006.pdf>
3. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80>

Степанов С.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Національного університету «Одеська морська академія»*

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні, питаннями інформаційної безпеки займаються багато урядових та міжурядових організацій. Найбільш відомими серед яких є Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), НАТО та ООН.

Як відомо, перші здобутки у сфері інформатизації й телекомунікацій у контексті міжнародної безпеки з'явилися в 1998 р.

У 1998 році на засіданні Першого комітету Генеральної Асамблеї Організації об'єднаних Націй був представлений проєкт резолюції щодо інформаційної безпеки. Проєкт було ухвалено без голосування [1].

Після ухвалення проєкту була створена робоча група міжнародних експертів, які провели аналіз досягнень у сфері застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у контексті безпеки та визначили явні й можливі загрози світовій безпеці.